

Ung på 50-talet

Pingsten 1949 konfirmerades vi, 1935 års årgång. Således begåvades Sollerön med ytterligare 17 ”sturgåssär” och 18 ”sturkullor”, redo att ta 50-talet i besittning och ta för sig av vuxenlivets alla härligheter.

I januari 1950 låg snön djup, det var riktig vinter och Sollerö församling hade 1864 invånare, allt enligt artikel i Mora Tidning. Årets första begivenhet i Kulåra by var Näsi Johannas 60-årsdag den 4 januari. Som seden var skulle uppvaktningen ske ganska sent kvällen innan. I samlad tropp anlände byborna med den självskrivne högtidstalaren Olans Olof i spetsen. Vi hade t.o.m. musik, då grannen Ryss Nils och skansenspelmannen Axel Myrman uppvaktade med fiolmusik, samt givetvis Ryss Gustav med dragspelet. Födelsedagsuppvaktning i byn var alltid ett nöje, ett litet avbrott i vardagen som piggade upp både gammal och ung.

En stor och efterlängtdad händelse på ön var annars den årliga nyårsrevyn i föreningslokalen. Behållningen från 1950 års revy gick till båthus avsett för den nya kyrkbåten Jugen Jon. Klirr i kassan bör det ha blivit, för lokalen var fullsatt och publiken stortrivdes liksom aktörerna. Namnen på några av revyerna under åren var t.ex. ”Mjoksull” (mix, med dagens språk), ”Pekdagen” (syftade på ett moment i det pågående laga skiftet), ”Knikå kall” (fram och tillbaka). Detta var verkliga lokalrevyer och behandlade sällan händelser utanför socknen. Ibland behövdes inte ens ord, blotta åsynen av ett par figurer på scenen kunde få publiken att jubla. Mindre roligt kunde det förstås vara att hamna i stöpsleven - möjligen någon gång en smula smickrande.

Jul- och nyårshelgen tog slut, karlarna i byn buntade hö, packade matsäcks-

1947. Kaminen är glödhet, trasmattorna undanrullade, vevgrammofonen står på bordet. Till tonerna av "Novelty Accordion" och "In the Mood" övarvistenhårt: Ett... två... taihop, ett... två... taihop. Snart får vi gå på banan, och då måste man kunna "modänt". Pellas Ingrid, Tolla Marianne, Niss Ingrid och Lina Margit.

kontarna och för västöver isen med sina hästskjutsar, där förtjänsten i timmerskogen väntade. Det brukade kännas lite ödsligt de första dagarna, kanske inte så mycket för de vuxna kvinnfolken som nu helhjärtat kunde ägna sig åt sina vävstolar.

Själv gick jag i skolan i Mora. Då fanns inga skolbussar, utan man fick bo borta från söndag kväll till lördag eftermiddag. Tre fnittriga skolflickor från Sollerön, Post-Gunvor, Erlandssons Margit och jag bodde på övervåningen hos Per och Greta Erlandsson och klampade upp och ner i deras trappor minst 6 gånger om dagen. Stackars våra hyresvärdar, när fick de någon ro? Och hur fick Greta oss till att städa rummet, måntro? Vi flickor trivdes emellertid förträffligt. Det var ju egentligen ganska spännande att bo i Mora, även om vi inte förvärvsarbetade och tjänade pengar som flera andra av kompisarna på ön.

Läxläsningen inkräktade inte alltför mycket på vår dyrbara tid. Alltid hann vi med några obligatoriska vändor fram och tillbaka på Kyrkogatan varje kväll, och då helst strax före sju innan bion började. I sällsynta fall - om kassan tillät - kunde vi se en film. Tänk, Eva Dalbeck som statarhustrun Rya-Rya i ”Bara en mor”! Annars fanns ju alltid Helters konditori, där toalettbesök var gratis, en låt på jukeboxen överkomligt, och choklad med vispgräddade eventuellt möjligt i början på veckan. När man så hade allt under kontroll återstod att gå hem, lägga slalombyxorna på press under madrassen och somna in.

Det hände alltid något i kvarteret där vi bodde. Erlandssons busstrafik blomstrade, deras Moragarage fanns på samma tomt och där var liv och rörelse. Och man fick uppleva nymodigheter. Som t.ex. långfredagen 1950, då det gick en bussresa från Sollerön till Särens högfjällshotell. Erlandssons Margit och jag packade ryggsäcken, band ihop våra gamla träskidor med snören och åntrade bussen. Den dagen såg jag en linbana för första gången. En annan gång kom Anders Erlandsson hem med en mycket annorlunda bil. Det var en Volkswagen - den första i Mora. Turistresorna till kontinenten hade börjat komma igång igen efter kriget, och Mora Tidning arrangerade en 17 dagars resa till Paris för 725 kr med Erlandssons nya turistbuss. Tänk att få ut och resa - någonting nytt att drömma om!

Mora samrealskola - där Strandens skola nu ligger - var ganska trivsamt, åtminstone när man blickar tillbaka och minns. Lärarna var personligheter, somliga nästan original. Där fanns klass A med elever från samhället och klass B med elever från byarna runt omkring, från Gävunda, Venjan, Älvdalen, Särna, Idre. Alltså, i den ena fint folk och i den andra vi som pratade dialekt. Det var så vi tänkte. Att vi i våra många olika dialekter hade något speciellt värdefullt begrep vi ju inte då. Men vi hade roligt när vi t.ex. på rasterna talade nusenämål i vecka 6, bonäsmål i vecka 7 o.s.v.

De flesta i klassen hyrde rum i Mora, utom de som bodde utefter järnvägen Vansbro-Mora och kunde resa med tåg fram och tillbaka varje dag. Flintper Mian från Bengtsarvet t.ex. bodde hos sin moster i Vika. En marskväll gjorde vi rumskompisar en tågresor till Mian och steg av vid Vika station. Coca-colan hade just släppts lös i Sverige, d.v.s. nu fick man äntligen inhandla denna farliga dryck i diversehandeln. Långt ute i Vika, utom hör- och synhåll för föräldrar och övrig släkt dristade vi oss till att gå in i affären bredvid stationen och köpa en flaska som vi försiktigt smuttade på ute på landsvägen. Skulle tänderna lossna? Skulle vi bli fulla? - Vi blev bara besvikna. Fast det gick över när vi kom hem till Mian. Där fanns nämligen ett piano, något som jag på den tiden hett åträdde.

Ack, den som ändå hade ägt ett piano! Godtemplarlogen på ön hade just inköpt ett sådant till ordenshuset, och det invigdes med en välbesökt musikafon. Kantor Erik Thorell spelade således piano, Lars Trapp spelade fiol och Kyrkoherde Ruben Daniels bidrog med sång. Mian och jag kom på idén att gå till vaktmästaren och låna nyckeln till ordenshuset för att få möjlighet att ”träna” pianospel. Några vårsöndagar kunde så folk på kyrkbacken höra skräll och ”musik” genom godtemplarhusets tunna väggar. Glömska av omvärlden spelade vi fyrhändigt ”La petite valse” och ”Jag ska ta morfar med mig ut i kväll”.

En annan musikupplevelse från denna tid var när Lapp-Lisa - Anna Lisa Öst - uppträdde i kyrkan och spelade på såg. Det lät inte alls så dumt, men instrumentet som sådant var inte tillräckligt tjustigt för min del.

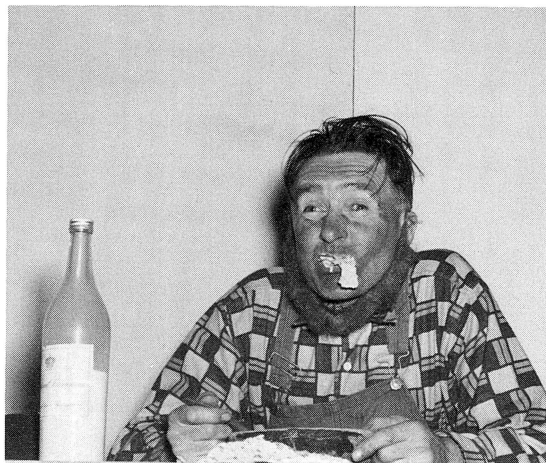
Vad hände för övrigt på Sollerön, sett från ungdomlig horisont, d.v.s. på nöjesfronten. Man kunde gå på bio även här, på söndagar. Före föreställningen samt i pausen spelades alltid grammofon. ”I min blommiga blå krinolin” och ”Den flickan skall bära mitt efternamn” påminner mig för evigt om godtemplarhuset och två speciella filmer: ”Tredje mannen” med cittralåten ”Harry Lime Team” som jag såg två gånger samma dag, samt ”Orkesterfruor” med Glenn Millers orkester. Också den avnjöt jag två gånger samma dag, och aldrig skulle jag höra mig mätt på låtarna ”At last” och ”In the Mood”!

Godtemplarhuset var faktiskt ett nöjestempel. Vem minns inte julfesterna med jättegrenan som auktionerades bort kvist för kvist med pynt och allt, eller påskfesterna med ägg- och ansjovissmörgåsar. Gänget ”5 glada godtemplare” var nästan som proffs, tyckte man, och ”brödernas” respektive ”systerarnas” afton, då alla hjälptes åt att uppträda och roa, var alltid fyllda av glädje och fantasi.

Litet mera spännande var det att gå på föreningslokalen, på riktig dans. En tid ordnades maskeradbaler. Helmaskerad hette det, vilket innebar att man helst inte skulle kunna identifieras före demaskeringen. Det var minsann inte bara att ta på en lösnäsa och gå dit. Fantasin hade inga gränser, dansgolvet vimlade av cowboys, kolvedhuggare, gummor i ”kasung” m.m. Vibergs Anna-Britta och Lill-Karin fick 3:e pris som Bellman och Ulla i dräkter och masker som de hyrt i Falun. Och det kom otroligt mycket folk.

En gång anordnades mannekänguppvisning. Stig och Ingrid Hult, som hade klädaffär på ön, engagerade Solleröns ärtigaste flickor och även pojkar, och när dansorkestern tog paus visades vårens mode på föreningslokalens scen. Andra lyckade och omtalade evenemang var roddarfesterna. Sollerön hade fått en ny kyrkbåt med en näranog oslagbar besättning som kammade hem många segrar

*Från revyn "Mjöksull". Bus Nils Matsson var en av de stora bland Solleröns revyartister.
Foto: Rune Svensson.*

i Siljansrodden. Konkurrenterna runt Siljan inbjöds till en årlig träff med många festliga inslag.

Sommarens största begivenhet var naturligtvis midsommar med alla arrangemang, särskilt cykelloppen Solleröloppet och Soldvarvi.

Cykelsport i all ära, det var ändå "cykelåkarna" som var det intressanta i sammanhanget. Stiliga pojkar som kom från Sveriges alla hörn, och många var dom. Midsommar -52 framstår i minnet som något alldeles speciellt. 17 år, skapligt klädd i svarta manchesterbyxor med högmoderna smala ben, beige kort jacka med mycket tyg i ryggen, platta skor med sleif (öns skomakare hade under protest gjort om ett par präktiga konfirmationsskor), håret hemsnaggat och rakt upp, kort sagt - man var ganska nöjd. Det var dans till två orkestrar, Backlunds från Leksand och givetvis Soldpojkarne. På midsommardagen blev det nästan upplopp, då Gösta "Snoddas" Nordgren, vår första superstjärna besökte parken tillsammans med sin impresario Torsten Adenby. Omåttligt populär var han, hans lilla folkvagn blev nästan nedtrampad av alla människor som vällde in för att se och lyssna på "Hadderian, haddera", "Jag är en pojke från en by i Hälsingland" m.fl. schlagers. Den kvällen måste det ha varit publikrekord på "banan", liksom på alla andra ställen där Snoddas drog fram den sommaren. Publikrekordet på folkparken Kox i Mora togs av en världsartist, Gene Krupa - "the king of drums".

Dansbanan i Nusnäs var heller inte något dumt ställe. Dit tog man sig

åtminstone ganska problemfritt. Det gällde bara att stå på god fot med Bengts-
arvspojkar och platsa i någon roddbåt. Annars var det ofta besvärligt med
kommunikationerna på lördagskvällarna. Stikå Gunnars folkvagn tog normalt
7-8 personer, och höll man sig framme så kunde det bära iväg långt, till
Mockfjärds folkets hus t.ex. Sommarens bryggdanser på onsdagskvällarna
känns fortfarande som en god karamell. Cyklarna ställde vi alltid innanför
häcken till den gula herrskapsvillan halvvägs upp i backen. Hjärtat pickade litet
extra när man såg ångbåten Gustaf Wasa borta vid Nusnäslandet med kursen
mot vår brygga. Vilka är med på båten i kväll, tro? Ett dragspel och en gitarr
spelade "My blue heaven", vågorna kluckade, fötterna hasade över bryggans
ojämna bräder, doften av Masjärk Albins varmkorv kittlade i näsan. Då fanns
inga bekymmer, och framtiden var vår.

Så småningom var skolan och examen undanstökad och det blev dags att
fundera på något yrke. Många av kamraterna från ön hade redan hunnit
förvärvsarbeta i flera år. Tolla Marianne var biträde i Hinders diverseaffär,
Pellas Ingrid i Pennbudi, Lill Karin arbetade på kafé i Mora, Bus Sonja var
hembiträde i Mora. Lanser Gunhild sydde skinnjackor i Malungsfirman Jofas
filial, en industri med ett dussintal Solleröndomar anställda och med lokaler
på s.k. "Utsikten", den gamla före detta mejerilokalen väster om kyrkan.

Vad skulle jag nu hitta på? Den tidens drömyrken var flygvärdinna och
mannekäng. Idolerna var Lena Madsén, Gunilla Pontén och Kerstin Lokrantz
med den nya företeelse som kallades tonårsmode. Knappast tänkbart för mig.
Möjliga yrken var sjuksköterska och lärarinna, men då fordrades ytterligare
flerårig skolgång på annan ort, så det föll också bort. Återstod affärsbiträde och
hembiträde - inte så lockande. Då fick jag plötsligt en annons under näsan
angående utbildning av kontorsbiträden till lantmäteriet. Lantmätare hade jag
ju sett. Laga skifte pågick för fullt på ön, och eftersom min far var s.k. syssloman
och kassör för skiftet, trodde jag mig veta vad det hela handlade om. Kursen
fanns i Stockholm, och utsikten att få komma dit avgjorde saken. Dessutom var
det liksom dags att vidga vyerna och bli litet fri. Hembygden är ju som bekant
något som man i ungdomen gör allt för att lämna i sökandet efter frihet. Som tur
är finns den kvar när man behöver den igen. Våra Resogäster från Stockholm
var generösa nog att erbjuda mig bostad i deras hem, och då kände mor sig lugn.

Kosan styrdes alltså till huvudstaden och Gamla Stan där skolan låg.
Kurskamraterna kom från Skåne i söder till Lappland i norr, alla utom jag hade
praktiserat på lantmäterikontor, och jag kände mig ganska bortkommen. Sär-
skilt när läraren i lantmäterikunskap bad mig - såsom representant för Dalarna

- berätta om ett mycket vanligt fenomen hos oss, nämligen sämjedelning. Om han ändå hade frågat om pinnpojkar i stället! Sådana hade jag erfarenhet av. Varannan lördag kom de i stora hopar hem till far för att hämta avlöningen för handlangningsarbete.

Vintern 1953 i Stockholm var precis så spännande som jag önskat. Och det var inte så farligt som mor trott. Inga terrordåd eller ligister, t.o.m. kungen kunde röra sig fritt bland vanligt folk. Det var lugnt och fridfullt med trådbussar och spårvagnar och mycket fotgängare och cyklister. Nutidens faror som t.ex. knark kände man inte till. Visst fanns det piller som man blev glad och pigg av, men de som hade sådana var kloka nog att betona att ”det är inget för dej”. ”Bara för att jag är en lantis”, trodde jag, men tack i efterhand! Det värsta som kunde hända var att bli med barn. Stackars den som kom hem ”på det viset”.

Frampå höstkanten hade också Tolla Marianne tröttnat på Sollerön och kom ner till Stockholm. Under dagtid arbetade hon som hembiträde hos Post Astrid i Hässelby, på kvällarna tog hon den nya tunnelbanan in till stan där hon gick på gamla fina Konstfackskolans keramiklinje. Tillsammans kom vi nu plötsligt i kontakt med konstnärsvärlden, åter en ny upplevelse. Killar med skägg och duffel, sådana fanns inte på Sollerön. Existentialist skulle man vara naturligtvis, och intellektuell, iklädd svart polo, svarta manchesterbyxor, duffel, islandströja och långt hår med hästsvans. Man borde gå på jazzklubb, dricka vin vid ett

"Telegraf" i Lafvasgården lades ner till förmån för "petmojen". Här petar Mila Elsa i en revy.

Foto: Rune Svensson.

stearinljus i flaska och diskutera livet. Man borde även läsa dikter, eller åtminstone känna till några moderna svenska författare. Det fanns en tidskrift - All Världens Berättare - med fina berättelser och illustrationer, som jag minns med saknad. Kanske var det AVB som öppnade mina sinnen för bättre litteratur än Fickjournalen. Det knepigaste med att vara existentialist var ändå att vara svårmodig. När man för det mesta fnittrade åt allt!

Kursen i Stockholm tog slut, jag längtade hem och allvaret väntade. 1954 fanns det sex lantmäterikontor i Mora och sex lediga platser som kontorsbiträde. Det var bara att blunda och peka, och jag pekade rätt. Jag fick en bra chef och trevliga arbetskamrater, samt ett intressant arbete med företrädesvis laga skiften, dock inte Solleröskiftet. Pengar tjänade jag dessutom, 636 kr per månad. En obehövlig detalj i kontorsarbetet var att man inte fick säga du till chefspersoner, och vise versa. Det var fröken Matsson hit, fröken Erlandsson dit, lantmätare si och så. Otränad som man var i sådan slags etikett, kom den s.k. "du-reformen" som en skänk från ovan. Efterhand blev cheferna yngre och umgängesformerna naturligare. Det blev t.o.m. fullt acceptabelt att vara klädd i långbyxor på arbetstid.

Laga skiften blev alltså det som skulle fylla mina arbetsdagar under resten av 50-talet. Sommar och höst flyttade kontoret ut på fältet. I flera år höll vi till i Nässets by i Ore, där vi hade kontor i en gammal nedlagd småskola. Bostad ordnades hos bönderna i byn, än här och än där. Vi var många, pojkar arbetade ute med utstakning och inmätning och flickorna satt inne och beräknade och ritade. Lugnt och fridfullt var det, allt fick ta sin tid utan den minsta tidredovisning. Några viktiga världshändelser inträffade som för alltid får mig att minnas Nässets by. T.ex. en mörk oktoberkväll när vi stod på Sturks gårdstun och blickade upp mot stjärnhimlen. Plötsligt fick vi se en blinkande prick som rörde sig framåt - Sputnik I - ryssarnas första jordsatellit! Eller den natten då Ingemar Johansson blev världsmästare i boxning. Fyra flickor sov på vinden hos Sjökvists. Väckarklockan ringde mitt i natten, vi skulle lyssna på radions referat från boxningen. Innan vi vaknat ordentligt var matchen över och Sverige hade fått en världsmästare.

Vad hände då på Sollerön? Laga skiftet var en stor sak även här. Så kallade pekddagar inleddes i juni 1953. d.v.s. man hade möjlighet att peka ut var man önskade få sitt nya skifte utlagt. "Den goda sämjan ställs nu inför ett hårt prov", skrev Svän Johan i Mora Tidning Det fanns vid 50-talets början ca 380 gårdar på ön, varav ca 250 hade kor. Antalet hästar var ca 180 st. Lantmätaren hade ingen lätt uppgift att dela upp den öppna jorden så att den skulle räcka till alla

*Nyårsrevy på föreningslokalen. Damerna på första bänk undrar förskräckt-förtjusta: "Hur tar han det! Dom skämtar ju om brorsan!" Mås Erik skrattar hjärtligt, liksom den övriga publiken.
Foto: Rune Svensson.*

jordbrukare, och idén om utflyttning till Mångberg och Björka fäbodan väcktes. Ett mycket ingående planeringsarbete utfördes av lantbruksnämnden och skifteslantmätaren, och 10 familjer var beredda att flytta ut, 6 till Björka och 4 till Mångberg. I Mångberg skulle bebyggelsen i så fall koncentreras runt dammen, i Björka utmed landsvägen och då på den övre sidan för att boende och vägfärdande skulle ha utsikt över sjön. I Björka planerades ett centrum med handelsbod, tvättstuga, bastu och bystuga, där "stockholmare och andra turister kan serveras kaffe". T.o.m. fotbollsplan var påtänkt. Gemensam andelsladugård, redskapslader och maskinstation. Allt planerades i detalj och ritningar till bostadshuset fanns klara. På den tiden var det väl sörjt med kommunikationerna, GDG-buss gick mellan Mora och Leksand med två turer per dag fram och tillbaka. Allt som allt skulle utflyttningen, med 1950 års priser, preliminärt kosta 500 000 kr. Ryssa Elverk räknade med att ström från Gesunda-Mångberg-Björka skulle kosta 37 000 kr.

Emellertid rann hela projektet ut i sanden. Lantbruksdirektören reserverade sig med motivering att utflyttning inte var ekonomiskt försvarbar. Han föreslog i stället att brukningsenheter på ön sammanslogs. Dessutom hade "invallningen" påbörjats, d.v.s. torrläggning av våtmarker, vilket skulle tillskapa ytterliga-

Mannekänguppvisning på föreningslokalen. Anna-Britta Svensson och Karin Lissdaniels visar vår- och sommarkollektionen från Hults kläder.

Foto: Rune Svensson

re odlingsmark. Stenröjning pågick för fullt och åkerjorden på Sollerön skulle troligen komma att räcka till i framtiden. Rätt gissat, kan vi nu konstatera.

Sommaren 1954 hade man kommit så långt med laga skiftet att utstakning, rösläggning och inmätning av de nya inägoskiftena kunde ta sin början. Och här kom riktiga råstenar till användning, inga små rör som i dag. Fyra år senare, i oktober 1958, refererade Svän Johan i tidningen från ett skiftessammanträde som behandlade tillträde av de nya inägoskiftena: ”Det sparades ej på krutet, men trots allt tycks det finnas många, särskilt bland de verkliga jordbrukarna, som vill vara med och ta sina nya skiften i bruk. Det har nu gått in på det 13:e året sedan laga skiftet påbörjades. Svårigheterna har varit många... det har planerats, stakats och trätats”. Det skulle dröja många år ännu innan allt var klart, även skogsmarken ingick ju i förrättningen. Efter diverse långrandiga överklaganden avslutades Sollerö laga skifte den 28 december 1979.

Ett ”bostadsområde” började ta form väster om prästgården, där det byggdes efter en fastställd plan med vägar, va-system, hustyper och liknande planerat.

Det första projektet blev två "lärarbostäder". Väst på skogen byggde Skånska Cement skogsbilvägar för fullt. 1953 fick vi vårt första "snabbköp", då konsum-filialen i Gruddbo moderniserades och man fick hjälpa sig själv att plocka i hyllorna.

På Siljan sågs ofta ångbåtar, timmerbåtar på västra sidan om ön och passagerarbåtarna Gustaf Wasa och Engelbrekt på östra sidan. Aktiviteterna avlöste varandra sommartid, mycket tack vare Resos s.k. bygdesemestrar. Arvid Knutz var Resos kontaktman på Sollerön och ordnade allt, tunnbrödsbak, bryggdansen, utflykter m.m. Resogäster bodde överallt, i bagarstugor, härbren och fäbodstugor. Drottning Elizabeth från England kom på statsbesök till Stockholm. På Dagens Nyheters första sidan fanns en stor bild med små daghemsbarn från Gamla Stan som vinkade åt drottningen med flaggor och blommor, bland dem min lilla systerdotter Eva. Som vanligt tillbringade Eva sommaren hos mormor på Sollerön, men när det var dags att återvända till staden sade hon allvarligt: "Nästa sommar kommer jag inte hit! Då ska jag till England och vara "Reso-fok" i drottning Elizabeths bagarstuga". Månne Arvid hade ordnat det också?

Pensionatet i Gruddbo var den här tiden livligt frekventerat, och där hölls även många kalas. Hos Beda i Häradsarvet fanns vandrarhemmet och Kaffestugan, med minigolf och allt. Alltid var det något på gång. En dag sommaren 1954 stod allt däremot stilla för en kort stund. Fåglarna tystnade och folk stannade upp, tog på sig solglasögon eller kikade genom sotade glas. Det var den stora solförmörkelsen. Vintern 1954 hände något som nästan tömde ön på arbetskarlar. Det var stormfällningen i Uppland. Alla som kunde tog chansen att åka ner och tjäna storkovan på "vind-fälli".

Själv hade jag kommit till den tidpunkt då det var dags att sätta eget bo. En sak var klar, här skulle inredas och ordnas efter eget huvud, och ordet på modet var "design" och "gör det själv". En idol i branchen hette Lena Larsson, arkitekt och designer. På möbelmässan H 55 i Helsingborg hade hon lanserat något alldeles nytt - svartlackerade pinnstolar. Sådana måste man alltså ha, samt givetvis en fladdermusfåtölj av galon med svartlackerad stålårsstomme. Alldeles omöjlig att sitta normalt i. Stringbokhyllor, låga sängar och absolut inga stoppade möbler. Allt detta fanns att skicka efter från en firma som hette IKEA och kan inte ha varit dyrt. Porslinet inköptes hos Nordkvists bosättning i Mora och skulle vara designat i häftiga, kantiga mönster. Matbesticken hade nu fått en helt ny stil, eventuellt med svarta plasthandtag. För gamla ärvda klenoder fanns absolut inget utrymme - då.

*"Cykelåkaren" och flickan.
Foto: Rune Svensson.*

Impulserna från yttervärlden förmedlades genom den blå batteriradion Luma, köpt i Ryssa konsum. Sveriges Radio hade ett enda program med varierande innehåll. Plötsligt inträffade ett fenomen som fick hela Sveriges folk att sitta klitrade vid radioapparaterna på lördagskvällarna mellan 20-21. Programmet "Karusellen" hade slagit igenom och Lennart Hyland fick folk att gå ut på stan och göra de mest vansinniga saker. Ordet "kändis" fanns inte, men nog blev Snoddas en sådan efter att direkt från bandyplanen kliva in i Karusellen och göra succe med sin "Flottarkärlek".

Det fanns artister som man ofta och gärna lyssnade på. Charlie Norman med Griegs "Anitras dans" som t.o.m. förbjöds. Man fick inte handskas hur som helst med klassisk musik. Vokalister som Sonja Sjöbeck med "Ta mej i din famn och låt mej aldrig gå", eller Tory Bernhard med "Vildanden", för övrigt en ärligen återkommande och populär artist på Föreningslokalen. Min favorit var Ulla Sjöblom när hon sjöng "Jag står här på ett torg - det regnar i mitt hjärta... Vem

är det som ställt till - så vi som är som andra - ska slåss emot varandra - fast ingen av oss vill - ”.

Visserligen var världskriget slut, men världen var ändå orolig. Koreakriget någonstans långt borta, Berlin som delades i öst och väst. Ja man förstod att det inte var lika lugnt och tryggt överallt som i vår vrå. Stor uppståndelse blev det i juni -52 då ett ryskt MIG-plan sköt ner en svensk DC-3:a i sydvästra Östersjön på internationellt vatten. Det enda spår som hittades var en gummibåt. Först 39 år senare, i november 1991 då andra vindar börjat blåsa i Moskva, kom ett erkännande från ryssarna, som meddelade att det svenska flygplanet ej kränkte Sovjetunionen och att alla 8 ombordvarande dog.

I mitten av 50-talet kom en helt revolutionerande nyhet, då hela världen kom ända in i kammaren. Televisionen hade kommit. På två år slog den igenom, alla skulle ha TV, som då var svart-vit. Mest populära blev de stora tävlingarna som frågesport med Kjell Boman, Nils Erik Baehrendts, Stora famnen med Lennart Hyland och hans tjusiga TV-värdinnor. Barnens förtjusning var familjen Flintstone, damerna såg gärna Ria Wägners ”Hemma”. Remissdebatterna blev genast intressantare och idrottstävlingarna fick en ny dimension. En undersökning visar att 1957 satt i genomsnitt 12 åskådare vid varje apparat. I Ryssa var Garp Axel bland de första som hade TV. Där satt säkert 20 personer, kväll efter kväll.

*Laga-skiftessammanträde i sockenstugan. Man lyssnar, jämför och diskuterar. Här är det två fjärdningsmän, Mats Anders Nilsson (Mas Anders) och Mats Olof Olsson (Masanders Ull).
Foto: Rune Svensson.*

*Lars Håll i snabbköpet. För första gången får man själv plocka i hyllorna.
Foto: Rune Svensson.*

Den första TV-apparaten på Sollerön provades i Godtemplarlokalen. Per Danielsson, redan då intresserad av dylika ting, ordnade apparat, antennen riggades upp på skorstenen och en förväntansfull skara samlades. Programmet som man fick se visade Julia Caesar provande hattar, och Dunder Karl - DK - blev inte särskilt imponerad. Men det blev tydligen Bond Erik och köpte således Kulåras första TV.

Andra nymodigheter dök upp, t.ex. färgfotografering. Ryss Gustav var inte sen att prova, och kunde visa de mest fantastiska färgdiabilder på väggen. Nytt var också elektronisk musik och stereofoniskt ljud. Musik skulle upplevas som om man satt i studion. Därtill behövdes två separata högtalare i vardagsrummet och givetvis stereogramfonoskivor. Och nu kom rockskivorna. Chuck Berry, Jerry Lee Lewis, och så naturligtvis Elvis Presley med "Hound Dog", "Jail House Rock" och många andra. Elvis, som förutom rockmusiken lanserade 50-talets mest revolutionerande plagg, en vit bomullströja med kort ärm och rund halslinning som syntes när skjortan var uppknäppt. Den kom från Amerika och kallades T-shirt, dock var den då inte någon bärarens anslagstavla som nu, utan helt vit. En annan modenyhet från 50-talets början, också den från Amerika, var

den 2-delade baddräkten. Den ansågs då så chockerande att den uppkallades efter något av det våldsammaste man kände till - de amerikanska försöks-sprängningarna av atombomber mot en målflotta vid Bikini-atollen.

Hur klädde vi oss då? När pojkarna snyggade till sig - och det gjorde dom alltid när dom gick på "lokal" - då blev det kostym, nylonskjorta och smal slips, kanske en liten våg i pannan á la Elvis. I flickornas modevärld förekom utanpåjumper, elastabyxor, piratbyxor (snäva, som slutade strax nedom knäet), vinterbomull, jersey, skumgummiunderkjolar till mycket utstående kjolar, resårskärp, ballerinasor. Vårdräkt borde man ha, enkelknäppt, åtsittande jacka, gärna med sammetskrage, snäv kjol med gångveck bak och omöjlig att cykla i. Under: höfthållare/ resårgördel/ byxgördel, perfekt bystinje med hjälp av cirkelstickade kupor eller skumplastinlägg i behån. Mycket obekvämt om man jämför med dagens bekväma mode. I London reagerade emellertid Mary Quant mot det damiga modet och gjorde okonventionella och unga kläder. Sköna skor, "cats", skapades av Katja of Sweden. Mot slutet av 50-talet var Damen på väg att dö.

Inte så att detta inverkade märkbart på mitt liv, som mest cirklade runt Ryssa-

*Tory Bernhard och Leon Landgrens orkester. En given attraktion varje nyår på föreningslokalen.
Foto: Rune Svensson.*

1957. Sundsbron börjar bli färdig. Här passerar den första lastbilen.
Foto: Rune Svensson.

Mora-Sollerön. Påtagligare var i så fall den nya Sundsvägen och Sundsbron, som kortade vägen mellan Sollerön och Mora betydligt. I samma veva asfalterades "landsvägen" och ön kom en aning närmare fastlandet, till fromma för alla som arbetade i Mora, för Erlandssonsbussarna, mjölkbilen m.fl. Nu plöjde man i "invallningen", grävning för kommunala va-ledningar för Sollerö centrala delar påbörjades. På Gesundabergets norrsida var slalombacken färdig.

I nästan varje gård fanns en moped, och bil började bli var mans egendom. Följaktligen var en tur till Stockholm inte så märkvärdig längre. På en sådan resa fanns det nu möjlighet att åka en bit på nyheten "motorväg". I staden kunde man gå på det nyinvigda Moderna Muséet och för övrigt njuta av ett Stockholm som var lugnt och vänligt och lagom livligt för en landsortsbo. Begreppet "stress" fanns väl också på 50-talet, åtminstone i ett radioprogram av Maj Ödman, men var ingen folksjukdom.

Eller är det möjligen så, att om man är tillräckligt ung syns framtiden oändlig och är i varje fall ingenting att oroa sig för. Så minns jag mitt 50-tal.

Margit Andersson